

ΧΡΟΝΟΣ

online περιοδικό με αφιετηρία την Ελλάδα

[ΤΡΕΧΟΝ ΤΕΥΧΟΣ](#)

ΧΡΟΝΟΣ // τεύχος [ΑΩΔΕΚΑ](#), Απρίλιος 2014

η σχολική ιστορία πρόσφορο έδαφος για πολιτική προπαγάνδα

Ιστοριογραφία και δημόσια ιστορία σήμερα: μια δύσκολη σχέση¹

Έφη Αβδελά

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ζούμε μια περίοδο άνθησης της ιστορίας, ακαδημαϊκής και δημόσιας. Τα ράφια των βιβλιοπωλείων είναι γεμάτα βιβλία Ελλήνων και ξένων ιστορικών, ο έντυπος και ηλεκτρονικός τύπος περιέχει συστηματικά ιστορικά αφιερώματα, μνημεία, μαρτυρίες και επέτειοι αναφέρονται συνεχώς. Για πρώτη φορά ιστορικά βιβλία έχουν τόσο μεγάλη εκδοτική επιτυχία, για πρώτη φορά στις στήλες των εφημερίδων διεξάγονται τόσο συχνά δημόσιες αντιπαραθέσεις για ιστορικά θέματα. Ιδίως η δεκαετία του '40 προκαλεί αμείωτο ιστορικό ενδιαφέρον και ευφάνταστες δραστηριότητες γύρω από αυτήν, όπως πρόσφατα η ιστορική ξενάγηση στους δρόμους της Αθήνας στους τόπους όπου σημειώθηκαν οι σημαντικότερες αντιστασιακές κινητοποιήσεις κατά την περίοδο της Κατοχής: πού έγινε η πρώτη διαδήλωση και η πρώτη απεργία του 1942, ποιο κτίριο ανατίναξε η οργάνωση Ε.Σ.Π.Ο., πού ήταν τα κρατητήρια των S.S., πού έγιναν οι μαζικές διαδηλώσεις του 1943 κτλ.² Η κοινότητα των ιστορικών παραμένει σήμερα από τις πιο μαζικές και δραστήριες, έστω και αν δεν είναι επαρκώς συγκροτημένη συλλογικά. Μοιάζει να έχει ξεπεράσει τη διάσπαση και την κρίση που πέρασε πριν δέκα-δεκαπέντε χρόνια.

Κυρίως έχουν πολλαπλασιαστεί οι μελέτες Ελλήνων ιστορικών. Οι καταγραφές της λεγόμενης νέας ελληνικής ιστοριογραφίας που έγιναν στο γύρισμα από τον 20ό στον 21ο αιώνα είναι σήμερα ελλιπείς γιατί στη δεκαπενταετία που μεσολάβησε κυκλοφόρησαν πολλά και σημαντικά βιβλία, νέες μελέτες, πρόσφατες διδακτορικές διατριβές, συλλογικοί τόμοι, πρακτικά συνεδρίων κτλ.³ Η παραγωγή αυτή είναι άνιση ως προς θεματικές, τις χρονικές περιόδους στις οποίες αναφέρεται και τις μεθοδολογικές καινοτομίες που προτείνει, αλλά πάντως είναι πλούσια και πρωτότυπη.

Η άνθηση αυτή είναι αποτέλεσμα πολλών παραγόντων. Οι κοινωνικές και πολιτικές ανακατατάξεις σε εθνικό και διεθνές επίπεδο τις τελευταίες δεκαετίες είχαν, ανάμεσα σε άλλα, τη συνέπεια ότι αύξησαν πρωτόγνωρα τη «ζήτηση» για ιστορία – και στη χώρα μας. Αυτό το αυξανόμενο δημόσιο ενδιαφέρον για την ιστορία έστρεψε πολλούς νέους στις σχετικές σπουδές, σε μια περίοδο στην οποία η επένδυση στη γνώση και μάλιστα στη γνώση που συνδέεται με τη συλλογική αυτογνωσία έμοιαζε να μπορεί να αποδώσει καρπούς – και επαγγελματικούς. Απολαμβάνουμε σήμερα το αποτέλεσμα του μόχθου τους. Ήδη όμως γίνεται φανερό ότι η άνθηση αυτή δεν κράτησε πολύ. Σήμερα, στη μέση της κρίσης, πολλοί εξαιρετικοί επιστήμονες βρίσκονται χωρίς επαγγελματικές προοπτικές ή ψάχνουν δουλειά στο εξωτερικό. Οι ιστορικές σπουδές φαντάζουν πολυτέλεια.

Σε κάθε περίπτωση, το δημόσιο ενδιαφέρον για ιστορία παραμένει αμείωτο. Δεν είναι ουδέτερο ενδιαφέρον. Συχνά παίρνει τη μορφή αντιπαραθέσεων, πολιτικών επιθέσεων. Μόλις προχθές ηλεκτρονικό άρθρο του

Νίκου Δήμου για το 1821 προκάλεσε παρεμβάσεις υπουργών και βουλευτών στα κανάλια.⁴

Ποια είναι η σχέση ανάμεσα σε αυτή τη δημόσια ιστορία και την ιστοριογραφία, τη λεγόμενη ακαδημαϊκή ή επιστημονική ιστορία; Τουλάχιστον δύσκολη αν όχι εκρηκτική. Δεν ήταν λίγες οι φορές τα τελευταία χρόνια που φάνηκε ότι το να μιλάει κανείς δημόσια με τους όρους της επιστημονικής ιστορίας μπορεί να γίνει ενοχλητικό, αν όχι επικίνδυνο. Αν είναι μάλιστα εκπαιδευτικός, κινδυνεύει να προκαλέσει τη μήνιν των γονιών, των προϊσταμένων, των άλλων καθηγητών, ακόμη και κάποιων πολιτικών κομμάτων. Σε κάθε περίπτωση κινδυνεύει να γίνει στόχος φορέων από όλο το πολιτικό φάσμα, ιδίως αν αναλύει τις δημόσιες χρήσεις της και ειδικότερα αν προτείνει εναλλακτικές εκδοχές για τη σχολική μορφή της. Κινδυνεύει να κατηγορηθεί για εθνική μειοδοσία.

Είναι αλήθεια ότι οι «πόλεμοι» για την ιστορία είναι διεθνές φαινόμενο τις τελευταίες δύο-τρεις δεκαετίες και καθόλου δεν αφορούν μόνο το σχολείο. Η έντασή τους σχετίζεται με τους ραγδαίους μετασχηματισμούς του τέλους του 20ού αιώνα και των αρχών του 21ου, την οικονομική και πολιτισμική παγκοσμιοποίηση, τις μαζικές μεταναστεύσεις, την κρίση των ιδεολογιών, τους πολέμους νέου τύπου, τις πολιτικές των ταυτοτήτων, την ανασύνταξη των κέντρων ισχύος κτλ. Όλα αυτά προκάλεσαν ως αντίδραση την επικέντρωση στις τοπικές ταυτότητες, τον φόβο της αλλοίωσης και την περιχαράκωση στην αμυντική απόρριψη της διαφοράς.

Κοντολογίς, η ακαδημαϊκή ιστορία και τα πορίσματά της προκαλούν δυσανεξία, η οποία γίνεται ακόμη πιο φανερή στον δημόσιο λόγο. Εκεί η ιστορία γίνεται επίδικο αντικείμενο στη διαπάλη για εγκυρότητα, αυθεντία και επικράτηση. Εκεί είναι πιο ορατές οι πολιτικές της χρήσεις. Οι πολιτικές χρήσεις της ιστορίας δεν είναι φυσικά νέο φαινόμενο. Είναι σύμφυτες με τη συγκρότησή της ως ακαδημαϊκής γνωστικής πειθαρχίας στον 19ο αιώνα, οπότε ανέλαβε να συστηματοποιήσει το εθνικό παρελθόν για λογαριασμό του έθνους-κράτους. Το νέο στοιχείο σήμερα δεν είναι τόσο ότι η ιστορία τίθεται στην υπηρεσία της πολιτικής, όσο ότι έχουν πολλαπλασιαστεί οι φορείς που παράγουν πολιτική και άρα οι δημόσιες εκδοχές της ιστορίας που αντιμάχονται η μία την άλλη.

Γιατί είναι προφανές σήμερα ότι ιστορική γνώση δεν προσφέρουν μόνο οι ιστορικοί, αλλά όλοι οι συντελεστές της δημόσιας κοινωνικότητας: σωματεία, τύπος, τηλεόραση, διαδίκτυο. Έχουν αλλάξει οι πηγές πληροφόρησης για την ιστορική γνώση, έχει ανασυγκροτηθεί το «αρχείο» της ιστορίας. Η εξέλιξη αυτή από τη μια συσκοτίζει και από την άλλη διευρύνει τις αποκλίσεις ανάμεσα στους επαγγελματικούς και τους δημόσιους όρους παραγωγής της ιστορικής γνώσης. Από τη μια φέρνει έναν εκδημοκρατισμό της ιστορικής γνώσης. Από την άλλη ευνοεί όλο και περισσότερο μια εργαλειώδη αντιμετώπιση της ιστορίας.

Το φαινόμενο δεν είναι ελληνικό. Η αντιμετώπισή του ωστόσο δεν είναι ενιαία. Αλλού οι μορφές της «δημόσιας ιστορίας» γίνονται αντικείμενο μελέτης και δημιουργούνται σχετικά κέντρα σπουδών. Αλλού η διάχυσή της προκαλεί ανησυχίες σαν κι αυτές που ώθησαν το 2005 Γάλλους ιστορικούς να δημιουργήσουν την «Επιτροπή επαγρύπνησης για τις δημόσιες χρήσεις της ιστορίας».⁵ Οργανώθηκαν ενάντια στην «εργαλειοποίηση» της ιστορίας, τη μετατροπή της σε μέσο πολιτικής διαπάλης, σε αντικείμενο που το περιεχόμενό του καθορίζεται με νομοθετήματα του κοινοβουλίου ή με δικαστικές αποφάσεις. Σχετικό παράδειγμα στα καθ' ημάς η συζήτηση πριν μερικά χρόνια για την αναγνώριση από την ελληνική Βουλή της σφαγής των Ποντίων ως γενοκτονίας, που προκάλεσε αρκετές αντιδράσεις ιστορικών.⁶ Όπως και η εθνικιστική εκστρατεία γύρω από τη Μακεδονία το 1991 παλιότερα, και άλλα.

Εδώ, στη χώρα μας, όλοι επικαλούνται το αρχαίο κλέος. Εδώ λίγοι γνωρίζουν ότι η ιστορία δεν ταυτίζεται με αυτό που έγινε στο παρελθόν ή με αυτό που όσοι το έζησαν θυμούνται ότι έγινε. Η ιδέα ότι η ιστορική γνώση παράγεται με μέθοδο, τεκμηρίωση και ερμηνεία είναι ξένη στο ευρύτερο ελληνικό κοινό, μολονότι η σημερινή δημοφιλία των ιστορικών πονημάτων μπορεί να ξεγελά. Οι ιστορικές σπουδές δεν αναγνωρίζονται ούτε από τους πολίτες ούτε από το κράτος ως χρήσιμη και αξιοποιήσιμη μορφή γνώσης. Όποιος έχει διδάξει ελληνική ιστορία στο ελληνικό πανεπιστήμιο, ακόμη περισσότερο όποιος έχει επιχειρήσει να αναλύσει σε πανεπιστημιακή τάξη τις δημόσιες χρήσεις της ιστορίας σήμερα και ειδικότερα τη διδασκαλία της ιστορίας στην εκπαίδευση, σκοντάφτει συνέχεια σε κοινοτοπίες, στη βαθιά ριζωμένη αντίληψη πολλών φοιτητών και φοιτητριών ότι όσα έχουν μάθει στο σχολείο είναι τα θεμέλια της εθνικής τους ταυτότητας, η οποία κλονίζεται όταν διαπιστώνουν ότι η σχολική γνώση δεν είναι η μόνη και αναντίρρητη «αλήθεια». Η γνωστική διαδικασία γίνεται έτσι απειλητική, διαταρακτική, η κριτική ανάλυση γίνεται αποδεκτή μόνο αν περαστεί

από το φίλτρο της ταύτισής της με μια πολιτική θέση, μόνο αυτό μπορεί να την κάνει διαχειρίσιμη.

Τη δυσπιστία απέναντι στη γνωστική διαδικασία, απέναντι στην περίφημη «κριτική σκέψη», που όλοι επικαλούνται τελετουργικά, την αντλούν έτσι κι αλλιώς οι φοιτητές και οι φοιτήτριες από τους πιο επίσημους φορείς. Πέρσι στη Δ.Ε.Θ. ο πρωθυπουργός επανέλαβε τη ρήση «η ιστορία δεν ξαναγράφεται», αναπαράγοντας κατά λέξη τον Κώστα Καραμανλή παλαιότερα, τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας αρκετές φορές καθώς και πλήθος πολιτικούς και πνευματικούς ταγούς κατά καιρούς. Αν βάλετε τη φράση στο google δεν θα πιστεύετε πόσοι τη χρησιμοποιούν και την επαναλαμβάνουν συνεχώς. Αν όμως η «ιστορία δεν ξαναγράφεται», τι χρειάζεται να σπουδάσεις ιστορία; Σπουδάζει κανείς μια επιστήμη που εξελίσσεται, που οι μέθοδοί της αλλάζουν, που τα πορίσματά της δεν είναι ποτέ οριστικά και τελεσίδικα, που του μαθαίνει να δίνει νόημα στον κόσμο γύρω του, που και αυτός αλλάζει συνεχώς. Όσοι ισχυρίζονται ότι «η ιστορία δεν ξαναγράφεται» ταυτίζουν το αντικείμενο της μελέτης με τον κλάδο της μελέτης, το γνωστικό αντικείμενο με τη γνωστική πειθαρχία. Τροφοδοτούν έτσι και επικυρώνουν τη σύγχυση στο ευρύτερο κοινό για την κρίσιμη διαφορά ανάμεσα στην ιστορική ερμηνεία και την ιστορική μαρτυρία, τον επιστημονικό διάλογο και την υβριστική διαμάχη. Και αναπαράγουν έτσι τη διάχυτη βαθιά δυσπιστία απέναντι στη συστηματική γνώμη τόσο του παρελθόντος όσο και του παρόντος, τον φόβο ότι οι δυνάμεις που απελευθερώνει η συστηματική κριτική μπορούν να γίνουν τέρατα που θα γυρίσουν να φάνε τους κυρίαρχους. Είναι αλήθεια ότι αυτή είναι η πιο βαθιά επίγνωση κάθε μορφής εξουσίας...

Σε αυτό το πλαίσιο, όπου η έννοια ιστοριογραφία είναι άγνωστη λέξη και όπου η ιστορική μεθοδολογία ταυτίζεται με την ανακάλυψη «γεγονότων», στις δημόσιες χρήσεις της η ιστορία όλο και περισσότερο ταυτίζεται με τη μνήμη, με τις μαρτυρίες, χωρίς μέριμνα για τον τρόπο συλλογής τους. Είναι διάχυτη η άποψη ότι η ιστορία ταυτίζεται με τις αφηγήσεις όσων την έζησαν. Όλο και πιο δύσκολα ακούγονται σήμερα όσες φωνές προειδοποιούν ότι η κατά βούληση πολιτική ανάγνωση του παρελθόντος προάγει την άγνοια για τους στοιχειώδεις κανόνες για την παραγωγή ιστορικής γνώσης, προάγει την υπαγωγή του παρελθόντος στις απαιτήσεις της αγοράς, της εθνικής ή κομματικής πολιτικής. Ακόμη πιο δύσκολα πείθει κανείς ότι η εργαλειοποίηση της ιστορίας δεν έχει καμία σχέση με την εγγενή πολιτική διάσταση κάθε συστηματικής γνώσης. Δεν υπάρχει απολίτικη γνώση. Κάθε μορφή γνώσης έχει ιδεολογικό στίγμα και επομένως πολιτική διάσταση. Αλλά η συστηματική γνώση ξεχωρίζει επειδή έχει μέθοδο και μηχανισμούς ελέγχου και αναθεώρησης, επειδή καλεί σε κριτική και διάλογο. Το πρόσφατο παράδειγμα της παρέμβασης του Νίκου Δήμου, που ανέφερα παραπάνω, είναι δηλωτικό: όσα λέει δεν είναι λάθος, αλλά λέγονται με λάθος τρόπο και για λάθος, εργαλειακούς λόγους, συνιστούν πολιτική δήλωση ενόψει των ευρωεκλογών.

Το σχολείο -κατεξοχήν τόπος επίσημης δημόσιας ιστορίας- είναι κατεξοχήν χώρος όπου καλλιεργείται και αναπαράγεται μια εργαλειακή, λειτουργιστική θεώρηση της ιστορίας. Εδώ και δεκαετίες, με την έγκριση διαδοχικών κυβερνήσεων και κρατικών στελεχών, το σχολείο συγκροτεί μια εθνική ταυτότητα ευάλωτη και ανασφαλής, εχθρική απέναντι στους άλλους και φοβική απέναντι στην αλλαγή. Η εθνική αυτή ταυτότητα έχει αφετηρία στη ρομαντική αντίληψη του 19ου αιώνα για το έθνος. Αναπαράγεται μέσα στον χρόνο σκιαγραφώντας το ελληνικό έθνος ως ενιαία και αναλλοίωτη οντότητα που διαπερνά τους αιώνες και αντιστέκεται στις μόνιμες επιβουλές των ποικιλώνυμων εχθρών του. Το ελληνοκεντρικό αυτό έθνος είναι συγχρόνως και ευρωκεντρικό, με την έννοια ότι προσδοκά μόνιμως την ταύτισή του με τον υποτιθέμενο ανώτερο ευρωπαϊκό πολιτισμό, χάρη στην αρχαία κληρονομιά του. Με την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι ορατές διαφορές ανάμεσα στην Ελλάδα και την «Ευρώπη» χρωμάτισαν μειονεκτικά την ελληνική εθνική ταυτότητα και ενίσχυσαν την αίσθηση ότι απειλείται. Σε αυτό το έδαφος ανασφάλειας βλάστησαν διάφοροι «σωτήρες» του έθνους. Στις συνθήκες κρίσης, αυτό το έδαφος ανασφάλειας διογκώνεται και θρέφει νέους δηλητηριώδεις βλαστούς.

Ταυτόχρονα, όπως όλοι ξέρουμε, στο ελληνικό σχολείο το μάθημα της ιστορίας είναι βαρετό και δύσκολο για τα παιδιά, με υψηλό ποσοστό αποτυχίας. Δεν το καταλαβαίνουν ούτε καταλαβαίνουν σε τι τους χρησιμεύει και γι' αυτό αναγκάζονται να το μάθουν απέξω. Για τους εκπαιδευτικούς είναι ολισθηρό αντικείμενο, γιατί δεν ξέρουν τι από όσα θα πουν στην τάξη θα στραφεί εναντίον τους, πότε θα τους κατηγορήσουν για «ελλιπή εθνική συνείδηση», για «παραχάραξη της ιστορίας» ή για κάτι άλλο εξίσου αρνητικό. Αυτή η διπλή ιδιότητα του μαθήματος της ιστορίας στο ελληνικό σχολείο, η βαρεμάρα και η αποστήθιση από τη μια, και το γλιστερό ιδεολογικό έδαφος από την άλλη, συνιστά ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του, που έρχεται κάθε τόσο στο προσκήνιο της επικαιρότητας με δημόσιες αντιπαραθέσεις γύρω από το περιεχόμενο σχολικών βιβλίων

ή τις απόψεις εκπαιδευτικών.

Οι δημόσιες αντιπαραθέσεις για τη σχολική ιστορία εμφανίζονται σταθερά κάθε τόσο και προκαλούν συζητήσεις στη Βουλή και υπουργικές παρεμβάσεις. Χαρακτηρίζονται όλο και πιο συχνά από ένταση και πάθος, υπερβολές και λοιδορίες. Από την άλλη, η απόσταση ανάμεσα στα πορίσματα της ιστορικής έρευνας, σε άνηση όπως είδαμε τις τελευταίες δεκαετίες στη χώρα μας, και στο περιεχόμενο της σχολικής ιστορικής αφήγησης όλο και διευρύνεται. Πουθενά στο σχολείο δεν προκύπτει ότι μπορεί να υπάρχουν διαφορετικές ερμηνείες για το ίδιο ιστορικό φαινόμενο. Πουθενά δεν αναφέρονται διαφορετικά ιστοριογραφικά ρεύματα. Δεν είναι περίεργο λοιπόν που η σχολική ιστορία γίνεται στις σημερινές συνθήκες πρόσφορο έδαφος για πολιτική προπαγάνδα: συμπυκνώνει ανησυχίες, προσδοκίες και φόβους ενός ευρύτερου κοινού για το παρόν και το μέλλον του εθνικού σώματος.

Οι δημόσιες εκδοχές της ιστορίας είναι σύμβολα που παράγουν νοήματα με βάση τα οποία οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους ως μέλη μιας κοινότητας, εθνικής, τοπικής, πολιτικής ή άλλης, τοποθετούνται απέναντι στη διαφορά, στην ετερότητα, και οργανώνουν τη ζωή τους ως κοινωνικά υποκείμενα. Οι όροι με τους οποίους γίνεται αυτό καθορίζονται –εκτός των άλλων– και από το περιεχόμενο της παιδείας, από τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζεται γενικά η παραγωγή επιστημονικής γνώσης. Η κοινότητα των ιστορικών έχει ευθύνη και δουλειά να κάνει σε αυτό το ζήτημα, να μελετήσει το φαινόμενο αλλά και να συγκροτηθεί και να επιχειρηματολογήσει, να αντισταθεί στην αυθαιρεσία. Σε κάθε περίπτωση, στη σημερινή συγκυρία, που τα νοήματα αυτά γίνονται όλο και πιο απειλητικά, καλύτερος τρόπος αντίστασης και άμυνας είναι να συνεχίσουμε να μιλάμε με συντεταγμένο, αναλυτικό και συστηματικό τρόπο για τη γνωστική πειθαρχία που ασκούμε και –κυρίως– να γράφουμε και να ξαναγράφουμε την ιστορία, να παράγουμε όσο μπορούμε περισσότερη και καλύτερη.

ΧΡΟΝΟΣ 12 (04.2014)

δωρεά οποιουδήποτε ύψους μέσω **paypal**, με λίγα μόνο κλικ

Οι «πόλεμοι» για την ιστορία είναι διεθνές φαινόμενο τις τελευταίες δύο-τρεις δεκαετίες και καθόλου δεν αφορούν μόνο το σχολείο. Η έντασή τους σχετίζεται με τους ραγδαίους μετασχηματισμούς του τέλους του 20ού αιώνα και των αρχών του 21ου. Το νέο στοιχείο σήμερα δεν είναι τόσο ότι η ιστορία τίθεται στην υπηρεσία της πολιτικής, όσο ότι έχουν πολλαπλασιαστεί οι φορείς που παράγουν πολιτική και άρα οι δημόσιες εκδοχές της ιστορίας που αντιμάχονται η μία την άλλη. Η εξέλιξη αυτή από τη μια φέρνει έναν εκδημοκρατισμό της ιστορικής γνώσης. Από την άλλη ευνοεί όλο και περισσότερο μια εργαλειώδη αντιμετώπιση της ιστορίας.

Όσοι ισχυρίζονται ότι «η ιστορία δεν ξαναγράφεται» επικυρώνουν τη σύγχυση στο ευρύτερο κοινό για την κρίσιμη διαφορά ανάμεσα στην ιστορική ερμηνεία και την ιστορική μαρτυρία, τον επιστημονικό διάλογο και την υβριστική διαμάχη. Και αναπαράγουν έτσι τον φόβο ότι οι δυνάμεις που απελευθερώνει η συστηματική κριτική μπορούν να γίνουν τέρατα που θα γυρίσουν να φάνε τους κυρίαρχους.

Η εργαλειοποίηση της ιστορίας δεν έχει καμία σχέση με την εγγενή πολιτική διάσταση κάθε συστηματικής γνώσης. Αλλά η συστηματική γνώση ξεχωρίζει επειδή έχει μέθοδο και μηχανισμούς ελέγχου και αναθεώρησης, επειδή καλεί σε κριτική και διάλογο. Το πρόσφατο παράδειγμα της παρέμβασης του Νίκου Δήμου είναι δηλωτικό: όσα λέει δεν είναι λάθος, αλλά λέγονται με λάθος τρόπο και για λάθος, εργαλειακούς λόγους, συνιστούν πολιτική δήλωση ενόψει των ευρωεκλογών.

Εδώ και δεκαετίες, με την έγκριση διαδοχικών κυβερνήσεων και κρατικών στελεχών, το σχολείο συγκροτεί μια εθνική ταυτότητα ευάλωτη και ανασφαλή, εχθρική απέναντι στους άλλους και φοβική απέναντι στην αλλαγή. Αφετηρία της, η ρομαντική αντίληψη του 19ου αιώνα για το έθνος. Το ελληνοκεντρικό αυτό έθνος προσδοκά μονίμως την ταύτισή του με τον υποτιθέμενο ανώτερο ευρωπαϊκό πολιτισμό, χάρη στην αρχαία κληρονομιά του. Με την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι ορατές διαφορές ανάμεσα στην Ελλάδα και την «Ευρώπη» χρωμάτισαν μειονεκτικά την ελληνική εθνική ταυτότητα και ενίσχυσαν την αίσθηση ότι απειλείται. Στις συνθήκες κρίσης, αυτό το έδαφος ανασφάλειας διογκώνεται και θρέφει νέους δηλητηριώδεις βλαστούς.

Όλο και διευρύνεται η απόσταση ανάμεσα στα πορίσματα της ιστορικής έρευνας -σε άνηση τις τελευταίες δεκαετίες στη χώρα μας- και στο περιεχόμενο της σχολικής ιστορικής αφήγησης. Πουθενά στο σχολείο δεν προκύπτει ότι μπορεί να υπάρχουν διαφορετικές ερμηνείες για το ίδιο ιστορικό φαινόμενο. Δεν είναι περίεργο λοιπόν που η σχολική ιστορία γίνεται στις σημερινές συνθήκες πρόσφορο έδαφος για πολιτική προπαγάνδα: συμπυκνώνει ανησυχίες, προσδοκίες και φόβους ενός ευρύτερου κοινού για το παρόν και το μέλλον του εθνικού σώματος.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ομιλία στη Διημερίδα για την Ιστοριογραφία, που οργάνωσε η Ένωση Φιλολόγων Νομού Ηρακλείου και το Ιστορικό Μουσείο Κρήτης, 28-29 Μαρτίου 2014, Ηράκλειο.
2. «Ιστορικός περίπατος: Αναζητώντας τα ίχνη Κατοχής και Αντίστασης στην Αθήνα», ρ/σ «105,5 Στο Κόκκινο», <http://stokokkino.gr/article/6303/Anazitontas-ta-ixni-tis-Katoxis-kai-tis-Antistasis-stin-Athina> (πρόσβαση: 27.3.2014).
3. Διαδρομές στη νεότερη ελληνική ιστορία. Το ιστορικό βιβλίο από τη μεταπολίτευση έως σήμερα, Έκθεση στη Στοά του Βιβλίου, 29 Νοεμβρίου-8 Δεκεμβρίου 1999, και Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης και Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης (επιμ.), Ιστοριογραφία της νεότερης και σύγχρονης Ελλάδας 1933-2002, Πρακτικά Δ' Διεθνούς Συνεδρίου Ιστορίας, τόμοι 1-2, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών, Αθήνα 2004.
4. Νίκος Δήμου, «Πότε θα διδαχθούν τα παιδιά την αλήθεια για το '21;» (25.3.2014), <http://www.ndimou.gr/el/keimena/dimosieymata/protagonqr/%CF%80%CF%8C%CF%84%CE%B5-%CE%B8%CE%B1-%CE%B4%CE%B9%CE%B4%CE%B1%CF%87%CF%84%CE%BF%CF%8D%CE%BD-%CF%84%CE%B1-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%AC-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B1%CE%BB%CE%AE%CE%B8%CE%B5%CE%B9%CE%B1-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF-21-%281%29/> και του ίδιου, «Υστερόγραφο στο 1821» (29.3.2014), <http://www.ndimou.gr/el/keimena/dimosieymata/protagonqr/%CF%85%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CF%83%CF%84%CE%BF-1821> (πρόσβαση: 2.4.2014).
5. Comité de vigilance face aux usages publics de l'histoire (CVUH). Η Επιτροπή ιδρύθηκε από τρεις καταξιωμένους ιστορικούς, τον Gérard Noiriel, τη Michèle Riot-Sarcey και τον Nicolas Offenstadt, με στόσο να αναπτυχθεί ένας προβληματισμός γύρω από τις σχέσεις ιστορίας και μνήμης και κυρίως τις νομικές αξιώσεις των μνημονικών ομάδων (<http://cvuh.blogspot.gr/>, πρόσβαση: 2.4.2014).
6. Ενδεικτικά: Χάρης Εξερτζόγλου, «Μνήμη και γενοκτονία. Η αναγνώριση της "Γενοκτονίας του Ποντιακού και Μικρασιατικού Ελληνισμού" από το Ελληνικό Κοινοβούλιο», ανακοίνωση στα πρακτικά του συνεδρίου «Ιστορική Κουλτούρα», Αθήνα, Δεκέμβριος 2001, Historein 4 (2003-04), έκδοση Cd-Rom, 1-18.

[Έφη Αβδελά. Βιογραφικό](#)